

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****CEM KURU BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/29874
Karar Tarihi : 14/10/2020

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR
Burhan ÜSTÜN
Hicabi DURSUN
Selahaddin MENTEŞ
Raportör : Sinan ARMAĞAN
Başvurucu : Cem KURU
Vekili : Av. Himmet KIZMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hükümlü olan başvuruçunun ceza infaz kurumunda darbedilmesi sonrasında ellerinden ve ayaklarından kelepçelenerek gözlem odasında soğuk bir ortamda tutulması ve bu olaya ilişkin soruşturmanın etkisiz yürütülmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/7/2017 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvuru beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İzmir 2 Numaralı F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak tutulmaktadır.

9. Başvurucunun aynı zamanda ablası da olan vasisi L.K., İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına yazdığı 27/12/2016 tarihli dilekçeyle başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda maruz kaldığını ileri sürdüğü birtakım olaylar sebebiyle şikâyetçi olmuştur. Söz konusu dilekçede özetle başvurucunun 14/12/2016 tarihine kadar beş gün süreyle ellerinin domuz bağı şeklinde kelepçelenerek pencereleri açık soğuk bir odada tutulduğunu, yemek verilirken dahi ellerinin çözülmediğini, bu sebeple aç bırakıldığını ve tutulduğu odadan çıkarıldıktan sonra revire gitme talebinin kabul edilmediğini iddia etmiştir. Başvurucunun tutulduğu alanda kamera bulunduğunu ifade eden L.K. ayrıca başvurucunun bileklerinde oluşan tahrişin hâlen durup durmadığını bilmediğini belirtmiştir.

10. Başvurucu vekili 10/1/2017 tarihli dilekçeyle aynı olay nedeniyle Başsavcılığa şikâyetinde bulunmuştur. Dilekçede 9/12/2016 ile 12/12/2016 tarihlerinde başvurucunun S. ve Y. isimli infaz koruma memurları tarafından darbedilerek ellerinin ve ayaklarının arkadan bağlandığını, pencerelerin açık bırakılması nedeniyle soğuk bir odada tutularak başvurucuya işkence edildiğini, ellerinde ve kaburgalarında kalıcı hasar meydana geldiğini ileri sürmüştür.

11. Başsavcılık, başvurucu vasisinin şikâyeti üzerine başlattığı soruşturma kapsamında Ceza İnfaz Kurumuna yazdığı 12/1/2017 tarihli yazıyla;

- Başvurucunun elleri bağlı şekilde beş gün süre ile tutulup tutulmadığı,

- İddia edilen olaydan sonra başvurucunun Kurum revirine veya hastaneye götürülüp götürülmediği, götürülmüş ise düzenlenen adli raporunun bir suretinin gönderilmesi, aksi takdirde hastaneye sevkinin yapılarak raporunun alınması,

- Bu olaya ilişkin olarak yapılan disiplin soruşturmasının kararının bir suretinin gönderilmesi,

- Olayın geçtiği yeri gösteren kamera kaydının bulunup bulunmadığı, varsa olay tahnindeki kamera kayıtlarının gönderilmesi şeklinde bilgi ve belge istemiştir.

12. Ceza İnfaz Kurumu 30/1/2017 tarihli yazıyla Başsavcılığın talebine yanıt vermiştir. İlgili yazıda özetle;

i. Başvurucunun 10/12/2016 tarihinde kalmakta olduğu A-32 numaralı odada oda arkadaşı hükümlü M.A. ile tartıştığı, tartışma sonrası agresif tavırlar gösteren iki hükümlünün de odadan çıkarılarak gözlem odasına alındığı, başvurucunun gözlem odasına alındığı esnada görevli memurlara direnerek küfrettiği, bu eyleminden dolayı hükümlü hakkında disiplin soruşturması yapıldığı ve Disiplin Kurulu Başkanlığının kararıyla 12 gün süreyle hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırıldığı, M.A.'nın gözlem odasına alındıktan sonra sakinleşmesi üzerine kalmakta olduğu A-32 numaralı odaya alındığı, başvurucunun agresif tavırlarına devam etmesi sebebiyle gözlem odasında kalmaya devam ettiği,

ii. Başvurucunun oda arkadaşı hükümlü M.A. ile yaşadığı sorun nedeniyle konulduğu B tek 31 numaralı gözlem odasında kalmaktayken öncesinde tutulmakta

olduğu A-32 numaralı odaya götürüldüğü (üç infaz koruma memuru tarafından düzenlenen tutanağa göre bu sırada saatin 11.15 olduğu), A-32 numaralı odada tutulan M.A. ile hükümlü F.E.nin başvuruçunun odaya konulmasını istememesi üzerine tartışma yaşandığı, tartışma sırasında F.E.nin başvuruçuya tokat attığı, bu olaydan sonra her iki hükümlünün tekrar gözlem odasına alındığı, F.E. hakkında bu olay nedeniyle disiplin soruşturması yapıldığı, soruşturma neticesinde 2 gün hücreye koyma disiplin cezası verildiği,

iii. Başvuruçunun tutulduğu gözlem odasının camının kapalı olduğu, başvuruçunun çeşitli tarihlerde konulduğu gözlem odasında kendisini keserek yaralaması ve gözlem odasına zarar vermesi, görevli memurlara saldırgan tavırlar göstererek küfredip tekme atması, ayrıca gözlem odasında kaldığı takdirde odaya zarar vereceğini, kapıya vurarak hükümlü ve tutukluları yatırmayacağını, orada tutulanları galeyana getirip isyan çıkaracağını söylemesi üzerine ayaklarının ve ellerinin arkadan kelepçeyle -giymiş olduğu eşofmanının üstünden- bağlandığının 9/12/2016 tarihli Olay Tutanağı, görevli memurlardan alınan ifadeler ve izlenen kamera görüntülerinden anlaşıldığı,

iv. Başvuruçunun iddia edildiği gibi beş gün süre ile değil 10/12/2016 tarihinden 12/12/2016 tarihine kadar gözlem odasında tutulduğu, 12/12/2016 tarihinde B-51 numaralı odaya konulduğu,

v. Kurum doktorunun 26/1/2017 tarihinde başvuruçuyu muayene ederek başvuru hakkında düzenlediği darp ve cebir raporunda her iki kolda, göğüs ön duvarında eski kesiklere bağlı yara ve sağ yanında hassasiyet saptandığı, göğüs cerrahisine sevk edildiği bilgisinin yer aldığı,

vi. Başvuruçunun vasisinin dilekçesinde iddia ettiğinin aksine başvuruçuya yemek verilmesine ilişkin olumsuz bir durumun söz konusu olmadığı, yemeklerinin hükümlüye verildiğinin görevli memurların ifadelerinden anlaşıldığı belirtilmiştir.

13. Ceza İnfaz Kurumu, yazı ekinde ayrıca iddialara ilişkin soruşturma evrakını ve gözlem odasına ilişkin kamera görüntülerini içeren üç DVD göndermiştir.

14. Yazı ekleri içinde bulunan, başvuruçuya ait 12/12/2016 tarihli kesin doktor raporunda başvuruçunun "*Yüzüne ve çenesine yumruk darbeleri almış.*" olduğu belirtilerek sağ elmacık kemiğinin hafif şiş ve burun kökünün kızarık olduğu, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği tespiti yer almıştır. Söz konusu doktor raporu dışında başvuru hakkında düzenlenen 26/1/2017 tarihli rapor da (bkz. § 12, v) yazı eklerinde gönderilmiştir.

15. Beş infaz koruma memuru tarafından düzenlenen 10/12/2016 tarihli tutanak içeriğinde başvuruçunun kalmakta olduğu A-32 numaralı odada 9/12/2016 günü saat 23.00 sıralarında M.A. ile tartışması sonrasında gözlem odasına götürüldüğü, buraya girişinde yapılan arama sırasında görevlileri engellediği, sakin olması istenmesine rağmen saldırgan tavırlarını sürdürdüğü, bu odaya konulduğu takdirde odaya zarar vereceğini söylemesi üzerine kendisine ve odaya zarar vermemesi için başvuruçuya plastik kelepçe takıldığı, başvuruçunun bu esnada infaz koruma başmemuruna tekme attığı ve görevlilere küfrettiği belirtilmiştir.

16. Ceza İnfaz Kurumunun Başsavcılığa gönderdiği belgeler UYAP aracılığıyla incelendiğinde başvuruçunun ne kadar süreyle el ve ayaklarının kelepçelendiği veya yemek verilmesi sırasında kelepçenin çözülüp çözülmediği konusunda herhangi bir tutanağın ya da infaz koruma memurlarının beyanını içeren ifade örneklerinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

17. Başvurucu 12/12/2016 tarihinde A-32 numaralı odada F.A. ile yaşadığı olay sonrasında yürütülen disiplin soruşturması kapsamında sözlü ifade vermiştir. 19/12/2016 tarihli ifadesinde başvuruçuyu, olayı anlatmış; beyanında F.A.nın attığı ilk yumruğun burnuna, ikincisinin ise yanağına geldiğini belirtmiştir.

18. Savcılık, Ceza İnfaz Kurumundan gelen belgeler ışığında başkaca bir araştırma yapmaksızın 14/2/2017 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik tedbirlerinin Uygulanması Hakkındaki Kanununun 50/1-c maddesine göre 'diğer kontrol usullerinin [yetersizliği] halinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların kullanılabilir' hükmünün bulunduğu,

Bahse konu olayda da hükümlü Cem Kuru'nun infaz koruma memurlarına yumruk ve tekme atarak saldırması, kendisine ve çevreye zarar vereceği şeklinde bağırması üzerine, kendisine ve çevresine ve eşyalara zarar vermesinin önlenmesi için sakinleşene kadar ellerinin ve ayaklarının kelepçelendiği ve sakinleştiğinde kelepçelerin açılmasında, görevli İnfaz Koruma memurlarının görevlerini kötüye kullanarak hükümlü Cem Kuru'yu işkence ettiklerine dair haklarında kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediğinden ceza infaz kurumu görevlileri hakkında kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA ...[karar verildi.]"

19. Başvurucu vekili Başsavcılık kararına itiraz ettiği dilekçesinde; isimlerini bildirdiği tanıkların ve olayın faillerinin ifadelerinin alınmadığını, gönderildiği beyan edilen kamera kayıtlarının bilirkişi marifetiyle çözümlenmediğini, Ceza İnfaz Kurumunun cevap yazısında belirtilenler dışında başkaca bir araştırmanın yapılmadığını, soruşturmanın etkili olmadığını ileri sürmüştür.

20. Başvuruçunun Başsavcılık kararına itirazı, İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 3/5/2017 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Anılan karar, başvuruçuyu vekiline 16/6/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 12/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükümlenir.

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

İşlenmesi hâlinde, şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

23. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi*" kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."

24. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un "*Zorlayıcı Araçların Kullanılması*" kenar başlık 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

...

c) Diğer kontrol usüllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

Kullanılabilir."

B. Uluslararası Hukuk

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamış; terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerin Sözleşme'yle yasaklandığını belirtmiştir. AİHM, kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir

istisnaya yer vermediğini içtihatlarında hatırlamıştır (*Selmouni/Fransa*, B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

27. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunun söylenebilmesi için eylemin *minimum ağırlık eşiğini* aşması beklenir (*Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; *Erdoğan Yağız/Türkiye*, B. No: 27473/02, 6/3/2007, §§ 35-37; *Gafgen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90; *Costello-Roberts/Birleşik Krallık*, B. No: 13134/87, 25/3/1993, § 30).

28. AİHM'e göre ceza infaz kurumundaki bir kişi üzerinde fiziksel güce başvurulması -bu kişinin kendi eylemi kesinlikle gerekli kılmadığı sürece- insan onuruna zarar verir ve prensip olarak Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal eder (*Satik ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 31866/96, 10/10/2000, § 54).

29. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (*Labita/İtalya*, § 131; *Tepe/Türkiye*, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve süratli biçimde çalışmasını gerektirmektedir (*Mammadov/Azərbaycan*, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; *Çelik ve İmret/Türkiye*, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

30. AİHM'e göre kısıtlama yöntemlerinden biri olan kelepçeleme, yasal yakalama ya da tutuklama ile bağlantılı olarak uygulandığında ve koşulların makul olarak gerektirdiğinden daha fazla güç kullanma ya da kamuya teşhir içermediğinde genellikle Sözleşme'nin 3. maddesinde düzenlenen işkence yasağı kapsamında bir sorun teşkil etmez (*Raninen/Finlandiya*, § 56; *Öcalan/Türkiye* [BD], B. No: 46221/99, § 182; *Gorodnitchev/Rusya*, B. No: 52058/99, 24/5/2007, §§ 101, 102, 105, 108; *Miroslaw Garlicki/Polonya*, B. No: 36921/07, 14/6/2011, §§ 73-75).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 14/10/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu, Başsavcılığın kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararına yaptığı itirazında belirttiği iddiaları tekrarlayarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde özetle başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundaki agresif tutumları ve disiplinsiz hareketleri nedeniyle buraya nakledildiği 17/12/2014 tarihinden itibaren 59 disiplin soruşturması geçirdiği, olay tarihinde gözlem odasına yerleştirilmeye çalışıldığı sırada başvurucunun görevlilere fiziki mukavemet göstererek hakaretlerde bulunması ve gözlem odasına konulduğu takdirde odaya zarar vereceğini beyan etmesi karşısında Kurum üst amirinin sözlü talimatı ile el ve ayaklarına plastik kelepçe takılmak suretiyle gözlem odasına alındığı, sakinleşip sakinleşmediği belli periyotlarla kontrol edilerek kısa süre sonra kelepçelerin çıkarıldığı belirtilmiştir. Görüş yazısında ayrıca başvurucunun gözlem odasında barındırıldığı 9/12/2016 ile 12/12/2016 tarihleri arasında agresif hareketler

sergilediği durumlarda ara ara ellerine kelepçe takıldığı ancak yemek ile tuvalet ihtiyacını giderirken bu uygulamaya son verildiği dile getirilmiştir. Bakanlık, gözlem odasındaki görüntü kayıtları üzerinde herhangi bir inceleme yapılmamakla birlikte soruşturmada elde edilen diğer delillerin değerlendirmesi neticesinde kötü muamele iddialarının gerçeği yansıtmadığının ortaya çıkarıldığını, etkili soruşturma yapma yükümlülüğüne aykırı davranılmadığını dile getirmiştir.

B. Değerlendirme

34. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

35. Anayasa'nın "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. İnfaz Koruma Memurları Tarafından Darbedilme ve Soğuk Odada Tutulma İddiası Yönünden

37. Başvuru, gözlem odasına konulduğu sırada infaz koruma memurları tarafından darbedildiğini ve pencereleri açık bırakılan soğuk odada tutularak kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmektedir.

38. Başvurucunun beyanlarından ve düzenlenen tutanaklardan başvurunun gözlem odasına 9/12/2016 günü gece yarısına doğru konulduğu anlaşılmaktadır. Başvuru bu sırada infaz koruma memurları tarafından darbedildiğini ileri sürmektedir. Dosyadaki belgelerden başvurunun 12/12/2016 günü gözlem odasından çıkarıldıktan sonra daha önce tutulmakta olduğu çoklu odaya konulacağı sırada bu odadaki hükümlülerden F.A. ile tartışma yaşadığı ve aldığı darbeler sonrasında hakkında doktor raporu düzenlendiği görülmüştür. Aynı gün düzenlenen doktor raporunda başvurunun elmacık kemiği ve burun kökünde şişlik ve kızarıklık tespit edilmiş, bu yaralanmaların da başvurunun anlatımına göre (bkz. § 17) F.A.dan aldığı darbelerin yerleriyle örtüştüğü anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurunun darbedilme iddiasından iki gün sonra düzenlenen doktor raporunda infaz koruma memurlarına darbedildiği iddiası kapsamında fiziksel bir bulgu veya tarif edilen bir hassasiyet bulunmamaktadır. Ayrıca söz konusu raporda soğuk odada kalmaya bağlı olarak gelişen bir belirti veya dile getirilmiş bir şikâyet de yer almamaktadır.

39. Başvurucunun darbedilme iddiasından sonra düzenlenen doktor raporu dışında üzerinde durulması gereken bir diğer husus da iki ayrı dilekçeyle ifade edilen şikâyetlerin içeriğidir. Başvurucunun vasisi L.K.'nın 27/12/2016 tarihli şikâyet dilekçesinde başvurucunun infaz koruma memurları tarafından darbedildiğine ilişkin bir iddiası bulunmamaktadır.

40. Anayasa Mahkemesi, asgari eşik seviyesini aştığı varsayılan kötü muamele iddialarının makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanması şartını aramakta ve başvurularda öncelikle bu konudaki kanıtlama sorununu ele almaktadır. Burada kötü muamele maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (*Beyza Metin*, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 45).

41. Somut olayda başvurucunun darbedildiği ve soğuk odada tutulduğu yönündeki kötü muamele iddiaları, tutarlı ve birbiriyle uyumlu şekilde ileri sürülmemiş; ayrıca düzenlenen doktor raporuyla desteklenmemiştir. Başvurucunun söz konusu şikâyetleri kapsamında soruşturma dosyasında iddiaların gerçekliğini ortaya koyan ve Anayasa Mahkemesince inceleme yapılmasını gerektirir nitelikte bir veri bulunmamaktadır. Başvurucunun somut delillerle desteklenmeyen iddialarının savunulabilir olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu iddialarla ilgili bir ihlalin olmadığına açık olduğu sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmesizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Gözlem Odasında Tutulma Süresi Boyunca El ve Ayaklardaki Kelepçelerin Çözülmediğine İlişkin İddia Yönünden

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

44. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karışıklıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110).

45. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleyle tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde -Anayasa'nın 17. maddesi "*Devletin temel*

amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (*Tahir Canan*, § 25).

46. Ancak etkili bir soruşturma başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelere dayanabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde etkili bir soruşturma yükümlülüğünün gerekliliğinden bahsedilebilir (*Cuma Doygun*, B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

47. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 114). Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 116).

48. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması veya yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılar yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 116).

49. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa’nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (*Cemil Danışman*, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

50. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşğin aşılmış olmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (*Tahir Canan*, § 23).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Başvurucu; hükümlü olarak tutulduğu Ceza İnfaz Kurumunda gözlem odasına konulduğunu, tutulduğu süre boyunca ellerinin ve ayaklarının kelepçelendiğini, yemek yiyebilmesi için dahi bunların çözülmediğini iddia etmiştir.

52. Ceza İnfaz Kurumunun 30/1/2017 tarihinde Başsavcılığa yazdığı cevap yazısında gözlem odasına konulduğu sırada başvuruçunun ellerinin ve ayaklarının arkadan bağlandığı belirtilmiştir. Buna karşın yazıda başvuruçunun kelepçelerinin ne kadar süreyle takılı kaldığı, yemek sırasında çıkarılıp çıkarılmadığı açıklanmamıştır.

53. Ceza İnfaz Kurumuna göre başvuruçuya kelepçe takılmasının sebebi daha önce başvuruçunun kendisine ve konulduğu gözlem odasına zarar vermesi ile odaya konulması sırasında gösterdiği saldırgan tavrıdır. İleri sürülen gerekçeler itibarıyla başvuruçuya kelepçe takılması 5275 sayılı Kanun'un 50. maddesi de dikkate alındığında haksız olmasa da yapılan müdahalenin süresi ve niteliği eylemin ağırlığını belirleyecek, kötü muamele için aranan asgari sınırı aşıp aşılmadığını ortaya koyacaktır.

54. Somut olayda başvuruçunun iddia ettiği gibi 9/12/2016'nın son saatinden 12/12/2016'nın öğlen vaktine kadar yaklaşık iki buçuk günlük bir süre boyunca başvuruçunun ellerinin ve ayaklarının sürekli kelepçe ile bağlı tutulması hâlinde asgari eşğin aşıldığı kabul edilmelidir.

55. Öte yandan belirtmek gerekir ki başvuruçunun vasisi şikâyet dilekçesinde kelepçelenme nedeniyle başvuruçunun bileklerinde tahriş olduğunu belirtmesine rağmen gözlem odasından çıkarıldıktan sonra düzenlenen 12/12/2016 tarihli raporda başvuruçunun bileklerinde meydana gelmiş fiziksel bir bulgudan bahsedilmemesi karşısında Anayasa Mahkemesince inceleme konusu yapılması gereken, yaralanma olgusu dışında ellerin ve ayakların kelepçelenmesi meselesidir.

56. Bir devlet görevlisi tarafından hukuki sınırların aşılarak Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleyle tabi tutulduğuna ilişkin bir iddianın soruşturma makamına iletilmesi durumunda etkili soruşturma yükümlülüğünün başlaması için öncelikle gerekli olan husus, söz konusu iddianın savunulabilir olmasıdır. İddianın savunulabilir olması, açık ve olgulara ilişkin ayrıntı içermesinin yanında ancak makul kanıtlarla desteklenmesiyle mümkündür. Böylesine bir iddianın varlığı hâlinde olayın aydınlatılarak sorumluların belirlenmesini ve gerekirse cezalandırılmasını sağlamaya elverişli, etkili bir soruşturma yapılması gerekmektedir.

57. Ceza İnfaz Kurumu idaresinin başvuruçunun ellerinden ve ayaklarından kelepçelendiğini kabul etmesi karşısında başvuruçunun iddiasının makul delillerle desteklendiğinin ve savunulabilir olduğunun kabulü mümkündür. Bu aşamadan sonra soruşturma makamları başvuruçunun iddiaları konusunda etkili bir soruşturma yapmakla yükümlüdür.

58. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, her soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (*Fahriye Erkek ve diğ.leri*, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68).

59. Başsavcılık, soruşturma kapsamında Ceza İnfaz Kurumunun gönderdiği yazı içeriğine göre bir sonuca ulaşmış, bunun dışında bir araştırma yapmamıştır. Gönderilen yazı ve eklerinde başvuruçunun gözlem altına konulduğu alanda kamera kaydı yapıldığı belirtilmesine rağmen bunların çözümü tarafsız bilirkişi vasıtasıyla yapılmış değildir. Bunun

yanında Ceza İnfaz Kurumu da kamera kayıtlarının içeriğine dair güvenilir bir tutanak veya rapor hazırlayarak Savcılığa sunmamıştır. Dolayısıyla başvuru gözlem altında tutulma süresince kelepçeli olup olmadığı nesnel bir delilin varlığına rağmen tespit edilmiş değildir.

60. Diğer taraftan Ceza İnfaz Kurumunun yazısında başvuru kelepçelendiğinin kabulü, olay sırasında görevli memurların beyanlarına dayandırılmış ise de bu beyanlar Başsavcılığa gönderilmemiştir. Başsavcılık da bu kişilerin ifadelerini şüpheli veya tanık sıfatıyla almamıştır. Buna rağmen kovuşturmayla yer olmadığına dair kararda başvuru sakınlaşene kadar ellerinin ve ayaklarının kelepçelendiği kabul edilerek infaz koruma memurlarının görevlerini yaptığı değerlendirilmiştir. Başsavcılığın Ceza İnfaz Kurumunun gönderdiği bilgi ve belgeler kapsamında inceleme yaptığı ortadayken elinde var olan hangi belgelere dayanarak başvuru sadece sakınlaşene kadar kelepçelendiğini kabul ettiği anlaşılabilir. Bu bağlamda başvuru gözlem odasında tutulduğu iki buçuk günlük süre boyunca ellerinin ve ayaklarının çözülmediği iddiası, Başsavcılığın soruşturması sonunda netleştirilememiştir. Dolayısıyla soruşturmadaki eksiklikler ve ulaşılan sonuç birlikte değerlendirildiğinde başvurucu karşı kötü muamele oluşturduğu iddia edilen eylemlere yönelik olayın aydınlatılması amacıyla etkili bir soruşturma yürütülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

62. Yukarıda belirtilen tespitler doğrultusunda soruşturmadaki eksiklikler nedeniyle başvuru şikâyetine konu ettiği kelepçeli bir şekilde gözlem odasında tutulmanın gerçekleşme koşulları bağlamında iddia dışında olayı aydınlatmaya yeter veri bulunmadığı, dolayısıyla bu aşamada olguların gerçekliği konusunda kanaat oluşmadığından kötü muamele yasağının maddi boyutu itibarıyla bir inceleme yapılmasına olanak bulunmadığı değerlendirilmiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

“(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmıyorsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

64. Başvuru, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur.

65. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkeler birlikte ihlal

kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

66. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

67. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülünen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

68. Başvuruda, başvuruçunun ellerinden ve ayaklarından hukuka aykırı bir şekilde kelepçelendiği iddiasına yönelik etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının usul boyutuyla ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin Cumhuriyet Başsavcılığının işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

69. Bu durumda kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

70. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvuruçunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla *eski hâle getirme* kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

71. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözlem odasında tutulduğu süre boyunca el ve ayaklarındaki kelepçelerin çözülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. İnfaz koruma memurları tarafından darbedilme ve soğuk odada tutulma iddiasının *açıka dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına (İhlal kararı Savcılığın 2017/1052 numaralı soruşturma dosyasıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlali nedeniyle net 20.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/10/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Selahaddin MENTEŞ